

Refugiats civils del Camp de Tarragona a Barcelona els dos primers anys de la Guerra de Separació (1640-1641)

JOSEP M. GRAU

MANEL GÜELL

Resum

Els llibres de registre d'ingressos de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona constitueixen una font documental inestimable capaç de proporcionar dades sobre migracions d'abast supracomarcal (atès que acollia pacients d'arreu) i amb continuïtat en el temps (atès que el centre es va fundar a principis del segle xv). El 1641 va resultar el més terrible dels anys de la Guerra de Separació i va comportar el desplaçament cap a Barcelona de milers de refugiats de les castigades comarques meridionals (Camp de Tarragona, Conca de Barberà, Priorat i Baix Penedès, corresponents a les vegueries de Tarragona, Montblanc i Vilafranca del Penedès). A partir de seleccionar els pacients ingressats que va registrar aquell centre hospitalari barceloní el 1641 procedents d'aquesta zona, es pot extrapolar la dinàmica migratòria que aquella guerra va provocar. Es procedeix a l'anàlisi percentual de sexes, estats, procedències, edats, condicions laborals i estacionalitat en els ingressos. Les dades obtingudes contribueixen a modelar el perfil del refugiat de guerra durant la contesa dels Segadors. Així mateix, presenten una metodologia vàlida per aplicar a altres períodes, altres guerres i altres zones del país.

Paraules clau: Hospital de la Santa Creu, ingressos, guerra, refugiats, Tarragona, Barcelona

Resumen

Los libros de registro de ingresos del Hospital de la Santa Creu de Barcelona, constituyen una fuente documental inestimable, capaz de proporcionar datos sobre migraciones de alcance supracomarcal (puesto que acogía pacientes de todas partes) y con continuidad en el tiempo (puesto ya que el centro se fundó a principios del siglo xv). El año 1641 resultó ser el más terrible de los años de la guerra de Separación y comportó el desplazamiento hacia Barcelona de miles de refugiados de las castigadas comarcas meridionales (Campo de Tarragona, Conca de Barberá, Priorato y Bajo Penedés, correspondientes a las veguerías de Tarragona, Montblanc y Vilafranca del Penedés). En base a seleccionar los pacientes ingresados que registró aquel centro hospitalario barcelonés en 1641 procedentes de esta zona, se puede extrapolar la dinámica migratoria que provocó aquella guerra. Se procede al análisis porcentual de: sexo, procedencias, edades, estados, condiciones laborales y estacionalidad en los ingresos. Los datos obtenidos contribuyen a modelar el perfil del refugiado de guerra durante la contienda *dels Segadors*. Así mismo, presentamos una metodología válida para aplicar a otros períodos, otras guerras y otras zonas del país.

Palabras clave: Hospital de la *Santa Creu*, ingresos, guerra, refugiados, Tarragona, Barcelona.

Abstract

Admissions registers for the Hospital de la Santa Creu in Barcelona constitute a very valuable documentary source of information on national migration (since it took patients from all corners), with continuity over time (as it was founded at the beginning of the 15th century). The year 1641 was the most terrible in the war of the Catalan Revolt, and saw thousands of refugees from the punished southern regions (from Camp de Tarragona, Conca de Barberà, Priorat and Baix Penedès to the districts of Tarragona, Montblanc and Vilafranca del Penedès) displaced towards Barcelona. By identifying the patients admitted to the Barcelona centre in 1641 proceeding from this zone, it is possible to extrapolate the migratory dynamics provoked by this war. The process includes analyses of sex, origin, age, health, working conditions and seasonal variations in admissions. This information allows us to profile the refugees of war from this *Guerra dels Segadors*. It also represents a valid

methodology applicable to other periods, other wars and other zones of the country.

Keywords: Hospital de la Santa Creu, income, war, refugees, Tarragona, Barcelona.

L'annus horribilis pel que fa a les comarques tarragonines (Camp de Tarragona, Conca de Barberà, Baix Penedès i Priorat), durant el segle XVII, fou clarament el 1641. Així consta en la majoria d'estudis demogràfics de mortalitat adulta.¹ Aquell any, un exèrcit d'ocupació llan-

1. Pensem principalment en: Antonio MORENO ALMÁRCEGUI i Luis NAVARRO MIRALLES, «La crisis demográfica del s. XVII en el Baix Camp (1591-1692)», a *I Colloqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat*, Diputació de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona, 1979, pp. 49-64, pp. 55-56; Valentí GUAL i VILÀ, «La Conca de Barberà des de finals del segle XVI a finals del segle XVII. Periodificació, abast geogràfic i assaig interpretatiu dels anys negatius», *Gimbernat*, Actes del VII Congrés d'Història de la Medicina Catalana, I, vol. XVII, Tarragona, 1992, pp. 163-187, pp. 168 i 172-177; Valentí GUAL i VILÀ, «Les crisis de mortalitat adulta a la Conca de Barberà. Cronologia, intensitat i abast geogràfic», *Quaderns de Vilaniu*, Valls, 24 (1993), pp. 56-64, p. 58; Antonio MORENO ALMÁRCEGUI, Marga GONZALVO CIRAC i Luis NAVARRO MIRALLES, «Las crisis de mortalidad en el Camp de Tarragona (1570-1880)», a *IV Sesión del IX Simposio de Historia Económica. Condiciones medioambientales, desarrollo humano y crecimiento económico*, 6-7 junio, Bellaterra i Barcelona, 2002, p. 17. Però també es constata en localitats concretes: per a Tarragona consten els treballs de Josep M. RECASENS I COMES (pioner), «La población de Tarragona entre 1621 y 1670», *Boletín Arqueológico* (Tarragona), 61-64 (1958), pp. 97-114, pp. 104, 105 i 111, i de Roser LOZANO DÍAZ, *La població de Tarragona al segle XVII*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, 1995, pp. 36 i 178; per a la Conca de Barberà, els del doctor Gual: Valentí GUAL i VILÀ, *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'edat moderna (Rocafort de Queralt, s. XVI-XVIII)*, Diputació de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona, 1988, p. 36; Valentí GUAL i VILÀ, «La intensitat de les crisis de mortalitat adulta. Santa Coloma de Queralt a l'edat moderna», *La Segarra* (Santa Coloma de Queralt), 141 (gener 1991), pp. 22-23; per a Valls: Antonio MORENO ALMÁRCEGUI, «L'evolució demogràfica del segle XIV al XVIII»,

çat contra el país per Felip III envai aquestes comarques sense miraments i reprimí, massacrà, robà, ultratjà, arrasà i incendià poblacions senceres al seu pas (Xerta, Tivenys, el Perelló, l'Hospitalet de l'Infant, Cambrils, Vila-seca, Salou, l'Arboç, Vilafranca del Penedès, Martorell).² El nombre d'òbits en els sacramentals assolí xifres sense parió (abans ni després), atès que van ser milers els catalans assassinats, tant els mobilitzats per a la defensa com els simples passerells. Les xifres del nombre de baptismes baixaren estrepitosament, i ho féu no únicament a causa d'aquesta població adulta desapareguda, sinó també de la que, amb més seny o fortuna, abandonà la localitat de residència i es refugià més al nord, lluny dels escenaris de la guerra. El desplaçament de refugiats de guerra, tan massius com sobtats i precipitats, constitueixen, dins de la història militar, un fenomen digne d'avaluar per tal de copsar la magnitud de la tragèdia civil que representa l'impacte d'un conflicte armat.³

El 1640-1641, l'única gran ciutat salvaguardada i amb relatives garanties de seguretat era la mateixa capital catalana, Barcelona. Cap allà

a L. Navarro i Santiago Roquer, dirs., *Valls i la seva història*, iv: *Segles XVI-XVIII: conflictes, canvis i desenvolupament*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 2005, pp. 24-38, p. 29, etc.

2. Vegeu Francisco Manuel de MELO i Jaume Tió, *Historia de los movimientos de separación y guerra de Cataluña en tiempos de Felipe IV..* Universidad de Cádiz, Cadis, 1990; Núria FLORENSA I SOLER i Manel GÜELL, «Pro Deo, pro rege et pro patria». *La revolució catalana i la campanya militar de 1640 a les terres de Tarragona*, Òmnium Cultural i Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 2005; Núria FLORENSA I SOLER, «Via fora castellans! Francisco Manuel de Melo i la seva història», *Monte Catano*, 3 (2000), pp. 53-70; Núria FLORENSA I SOLER, «Martorell: plaça d'armes catalana a la Guerra dels Segadors», a *XLIII Asamblea Intercomarcal d'Estudiosos*, Martorell, 2000 (en premsa *in æternum*); Antoni SIMON I TARRÉS, *Pau Claris. Líder d'una classe revolucionària*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2008.

3. Els autors que signem aquest treball ja vam tenir ocasió d'assajar aquest fenomen durant la Guerra del Francès. Vegeu Josep M. GRAU I PUJOL i Manel GÜELL, «Les migracions: una altra conseqüència de la guerra», *A Carn!* (en línia), núm. 16 (maig 2011), monogràfic dedicat al setge de Tarragona de 1811, pp. 68-74. www.acarn.cat

es va adreçar una massa de refugiats, de la qual no s'ha fet un estudi com es mereix. Del resultat d'aquesta anàlisi, es podria matisar el fenomen augmentant-ne o desmentint-ne alguns aspectes. Per això resulta tan interessant la conservació d'un fons documental que pugui ajudar a mesurar el seu abast quantitatiu i qualitatiu.

1. *L'Hospital de la Santa Creu*

Els llibres d'ingressos dels hospitals constitueixen una font d'informació registral (per tant, contínua en el temps) que cal tenir present en els estudis, com demostrà durant el Bicentenari de la Guerra del Francès els gironins Merino i Roig.⁴ És arbitrària, ja que és restringida a pacients (malalts, ferits o simplement pobres), però dins d'aquesta restricció conserva una justa proporcionalitat que s'estén a tot el marc estadístic. O almenys així es pot pressuposar teòricament.

A la ciutat de Barcelona, l'Hospital de la Santa Creu no era la única institució de Barcelona dedicada a atendre pobres i desvalguts; n'hi havia d'altres d'especialitzades en orfes, noies, leprosos, etc.⁵ Tanmateix, era prou important i tenia recursos per a acollir tota mena de pa-

4. Purificación MERINO i Josep ROIG, «Estades de militars a l'hospital provincial de Santa Caterina de Girona durant els setges de 1808 i 1809», *Gimbernat*, 51 (2009), pp. 141-152. Vegeu també Joan RAFAT i SELGA, «Notes sobre militars a l'hospital de Manresa (segles XVIII i XIX)», *Gimbernat*, 15 (1991), pp. 237-250.

5. Una visió general de la temàtica, ens l'ofereix la historiadora Núria Florensa. Vegeu: Núria FLORENSA i SOLER, «La pobresa i l'ociositat a Europa: política social i aplicació a les ordenances barcelonines del segle XVII a l'obra de Gaspar Sala», *Pedralbes*, 18-I (1998 = *Catalunya i Europa a l'Edat Moderna*. IV Congrés d'Història Moderna de Catalunya), pp. 201-213; Núria FLORENSA i SOLER, «L'assistència econòmica del municipi barceloní al segle XVII a malalts, prostitutes, pobres, vagabunds, belitres i bergants», *Quaderns d'Història*, Barcelona, 5 (2001), pp. 193-204.

cients d'arreu del país,⁶ i aquesta heterogeneïtat contribueix a marcar una asimetria en el mostreig.

El fons documental

El fons de l'Hospital de la Santa Creu és un dels més importants de Catalunya en la seva tipologia, tant per la cronologia com per l'extensió, atès que en total mesura cent metres lineals. Té 988 llibres i lligalls, un conjunt de quinze mil unitats documentals (i 5.000 pergamins). Actualment està dipositat a la Biblioteca de Catalunya (fons de reserva), i ha estat descrit per Reis Fontanals i Maria Toldrà; la primera ha publicat diversos articles sobre el seu contingut.⁷

Les seccions principals són referides a l'administració i la comptabilitat de la institució, en què destaquen les llargues sèries de preus sobre aliments, combustible (llenya, carbó) o salaris, però també els registres d'ingressos de malalts, els quals s'inicien el 1457. Més endavant, als segles XVII i XVIII, en trobem d'especials, referits només a militars (sol-

6. Sobre aquest centre sanitari, vegeu: Joan AGUT, «El Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, más de cinco siglos de historia», *Catalònia Cultura*, 10 (1988), pp. 46-47; Josep DANÓN Y BRETOS, «El Hospital General de la Santa Creu de Barcelona en el desarrollo urbano de la ciudad», a *Actas del XXXIII Congreso Internacional de Historia de la Medicina. Granada-Sevilla. 1-6 de setembre de 1992* (Sociedad Española de Historia de la Medicina), Sevilla, 1994, pp. 537-542; «Siglos XVI y XVII. Hospital de la Santa Creu de Barcelona», *Revista Rol de Enfermería*, 203-204 (juliol-agost 1995), pp. 25-32; Xavier SORNÍ ESTEVA, *Els apotecaris i l'apotecaria de l'Hospital de Santa Creu entre 1526 i 1658* (discurs), Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, Barcelona, 2001; Jacint REVENTÓS I CUNILL, «L'Hospital de la Santa Creu. Una aproximació a la seva història», *L'Avenç*, 291 (maig 2004), pp. 12-17.

7. Reis FONTANALS, «El archivo del Hospital General de la Santa Creu de Barcelona», *Tabula. Revista de Archivos de Castilla y León* (Salamanca), 2 (1993), pp. 123-140. La mateixa bibliotecària, dins el cicle «Els abrils de l'Hospital. Simposi Internacional», celebrat a Barcelona i l'Hospitalet de l'Infant els dies 17-19 d'abril de 2013, va impartir la conferència «Els llibres de malalts de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona».

datos i oficials), que en la Guerra de Successió s'agrupaven per nacionalitats (anglesos i portuguesos).⁸

El volum que hem treballat té 399 pàgines, en les quals es barregen, lògicament, paisans i militars. Hi ha una mitjana de set assentaments de malalts per pàgina; en els mesos en què hi ha molts soldats, cada pàgina pot contenir-ne quatre anotacions, per tres civils.

Les irregularitats detectades en les grafies d'alguns dels cognoms, les hem pogut contrastar en la majoria dels casos, en produir-se el reingrés (i coincidir, és clar, la resta de dades d'identificació) o amb la consulta del volum anterior (vegeu l'apèndix 1). En el cas de moltes dones, hi havia la tendència a feminitzar el cognom.

Una altra documentació interessant del mateix fons és la del registre de baptismes d'expòsits, però malauradament només apareix el nom de pila i la parròquia d'origen; per exemple, en el volum número 698 documentem el bateig de Paula, de Vila-seca (febrer 1640) i el de Joana, d'Alcover (maig 1641). A l'arxiu de la institució també consten altres fons susceptibles d'interès genealògic o sanitari, a més de llibres antics de comptabilitat.⁹

8. Tant l'inventari, com un bon nombre de llibres d'ingressos de malalts estan digitalitzats i es poden consultar per Internet a la pàgina: <http://mdc.cbuc.cat/cdm/compoundobject/collection/hospstcreu/id/45570/rec/80>

9. Roser TEY I FREIXA, «L'Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, font de diversitat», *Paratge. Quaderns d'estudis de genealogia, heràldica, sigillografia i nobiliària*, 19 (2006), pp. 35-48; «"Ordinacions" de 1417. Hospital de la Santa Creu de Barcelona», *Revista Rol de Enfermeria*, 200 (abril 1995), pp. 47-56; Nativitat CASTEJÓN, *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*, Fundació Noguera, Barcelona, 2007; Fernando FERNÁNDEZ SEVILLANO, «Contabilidad interna del Hospital General de la Santa Creu de Barcelona (1401-1517). Un libro de cuentas recuperado», *Todo Hospital*, 194 (febrer 2003), pp. 113-120. A banda, Nadal i Giralt ja havien fet ús del fons en la seva magna obra, per a sondejos demogràfics relatius a la immigració occitana: Jordi NADAL i Emili GIRALT, *La population catalane de 1553 à 1717. L'immigration française et les autres facteurs de son développement*, SEVPEN (París), 1960.

2. *Criteris del mostreig*

Treballem amb una mostra de 208 registres d'ingrés a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, entre octubre de 1640 i desembre de 1641. Atesa la precarietat d'alguns dels titulars (fadrins i menors en la seva gran majoria, acompanyats de familiars molt propers), considerem que es devia tractar de refugiats de guerra, bo i admetent el fort flux migratori que en tot temps era capaç de polaritzar la capital catalana.¹⁰

Abast geogràfic

Quant a l'espai geogràfic de la mostra, ateses les modestes expectatives del present article, l'hem hagut de limitar considerablement. Així, en el buidatge de dades hem marginat únicament aquells ingressos de pacients procedents de les vegueries de Tarragona, Montblanc i part de la de Vilafranca del Penedès (que vénen a correspondre, més o menys, al Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, el Priorat i el Baix Penedès).

Cronologia

En el treball de buidatge ens hem mogut entre octubre de 1640 i desembre de 1641. La campanya militar del marquès de Los Vélez s'inicià amb la invasió del Principat el mes d'octubre de 1640; per tant, ja hem inclòs tot aquell mes. Hem finalitzat el desembre de 1641 per tal d'en-

10. A la dècada dels anys trenta, el flux migratori d'acord amb la procedència de les donzelles que es maridaven a la parròquia de Sant Just era d'un 21,9%. Jordi ANDREU I SUGRANYES i Antoni SIMÓN I TARRÉS, «La población de Barcelona en los siglos XVI y XVII. Una aproximación», a J. Nadal Oller, coord., *La evolución demográfica bajo los Austrias*, Institut de Cultura Joan Gil-Albert, Alacant, 1991, pp. 259-278, p. 275.

cabir la totalitat d'aquell mal any, que, com hem dit al començament, va ser el pitjor any de la història del territori meridional segons els registres de mortalitat inclosos en treballs de demografia.

Condicció

La mostra (el nombre de registres) és de 208, vàlida íntegrament per a la percentualització per sexes, però no per estats (fadrí, casat o vidu), perquè no en tots els registres figura l'estat de l'inscrit; de fet, en 22 dels casos no hi consta; cosa que redueix la mostra a 186, i sobre 186 hem calculat els percentatges per estat. Hem establert un criteri d'excepció per als joves de menys de 20 anys, que hem considerat automàticament fadrins.

Tal com hem comentat, en els ingressos de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona apareixen barrejats civils i militars. Hem descartat els militars, no únicament perquè trenquen la teòrica estadística en desplaçar-se per causes d'índole estratègica o castrense i no de mera supervivència, sinó sobretot perquè es tracta generalment de militars estrangers (alemanys, francesos, hispànics, irlandesos, portuguesos).

La majoria eren presoners de guerra i de vegades se'ls denomina «soldats esclaus» o «presos al Camp de Tarragona pel marquès de Los Vélez», i encara altres cops «soldats escapats», que devien ser fugitius d'un o de l'altre bàndol.

3. Anàlisi

Prèvia l'extracció d'unes conclusions que ens defineixen el tipus de refugiat que desemparà casa i localitat per cercar protecció al cap i casal de Catalunya, partint dels registres d'ingressos de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona hem de procedir a l'anàlisi percentual dels diversos aspectes que van configurar la seva idiosincràsia.

Sexe i estat

Els 208 ingressos es reparteixen de la manera següent:

Estat per sexes					15				30				45				60				75
Sexe masculí																					
Fadrins	75																				
Casats	25																				
Vidus	16																				
No consta	20																				
	136																				
Sexe femení																					
Fadrines	23																				
Casades	27																				
Vídues	20																				
No consta	2																				
Total	72																				

Nota: Cada casella correspon a tres unitats. Les caselles situades al final, en trama diferent, comptabilitzen una o dues tercers parts d'aquesta.

L'anàlisi per sexes ens confirma que gairebé dues tercers parts dels refugiats eren homes, concretament, el 65,3%. El nombre de barons, doncs, quasi doblava el del sexe oposat. Entre les dones, els estats són força similars: amb una mitjana de 23,5, oscil·len entre les 20 vídues i les 27 casades. Tanmateix, entre els homes resulta significatiu l'altíssim nombre de fadrins (hem computat tots aquells que figuren amb aquest estat i també els menors de 20 anys). Aquesta fadrinalla representa el 64,6% dels barons i el 39,8% del total, o sigui, quasi dues tercers parts en el primer cas i bastant més d'una tercera part en el segon. Sens dubte, el fet d'estar alliberat de responsabilitats conjugals i familiars proporcionava una major capacitat migratòria, per la més gran facilitat a l'hora d'emprendre un viatge incert que es podia preveure força perillós. En l'Antic Règim, els fadrins, per norma general, no solien emancipar-se, ni havien tingut temps d'heretar. No deixaven, doncs, casa

pròpia ni cap propietat darrere seu. Els vidus i les vídues constitueixen gairebé una cinquena part (19,3%); són bastants més les vídues (27) que els vidus (16). Hauria estat demanar massa saber si ho eren recents (per causa de la guerra) o no.

La procedència

Les localitats d'origen dels ingressats que hem marginat (de les vegueries de Tarragona, Montblanc i part de la de Vilafranca del Penedès, entre octubre de 1640 i desembre de 1641) són les que apareixen a la taula següent:

Camp de Tarragona (i Muntanyes de Prades)					
Alcover	11	Figuerola del Camp	1	La Riera de Gaià	3
L'Argilaga	1	Masricart (la Canonja)	1	Riudoms	2
Altafulla	3	El Milà	1	La Selva del Camp	2
Bonastre	1	Mont-roig del Camp	1	Tamarit de Mar	7
Les Borges del Camp	1	El Morell	4	Tarragona	25
Botarell	1	El Pla de Santa Maria	1	Torredembarra	7
Bràfim	4	La Pobla de Montornès	1	Vallmoll	9
Cambrils	18	El Pont d'Armentera	1	Valls	22
El Catllar	7	Prades	1	Vilallonga del Camp	1
Constantí	13	Renau	1	Vila-rodona	3
Creixell de Mar	1	Reus	6	Vila-seca i Solcina	6
Conca de Barberà (i Baixa Segarra)					
Barberà de la Conca	3	Lilla	1	Rocafort de Queralt	1
Conesa	1	Montblanc	6	Santa Coloma de Queralt	5
L'Espluga de Francolí	3				
Baix Penedès					
Albinyana	1	Avinyonet del P.	1	Llorenç del Penedès	1
L'Arboç	6	La Bisbal del P.	2	El Vendrell	4
Priorat					
Cabacés	1	Cornudella de Montsant	1	Gratallops	1
Capçanes	1	Falset	1	Poboleda	1
Total					208

Els originaris de les Terres de l'Ebre són testimonials; tan solament localitzem dues dones, una de Tortosa (Paula Busquets, filla de Pere i Caterina, casada amb Josep Ric, ataconador de Barcelona) i una altra de Flix (Úrsula Massot, filla de Mateu, treballador, i d'Àgueda, casada amb Sebastià Reig, espardenyer).

Comarca	Nombre	Percentatge	Població amb el major nombre
Camp de Tarragona	167	80,29%	Tarragona (25)
Conca de Barberà	20	9,61%	Montblanc (6)
Baix Penedès	15	7,21%	L'Arboç (6)
Priorat	6	2,89%	Falset (1)
Total	208	100%	

La primera observació que constaten aquestes taules és l'enorme diferència entre refugiats camptarragonins i de la resta de comarques (de la Conca, del Baix Penedès i del Priorat), a raó de vuit camptarragonins per cada deu refugiats. Això és fàcil d'entendre, no únicament per les majors bases poblacionals del Camp de Tarragona respecte de la resta de comarques (només les tres capitals del Camp —Tarragona, Reus i Valls— ja depassaven els 15.000 habitants i, probablement, la suma de la resta de poblacions devia doblar aquesta xifra), sinó també pel fet que el territori es va convertir en frontera militar per la qual travessà l'exèrcit hispànic camí de Montjuïc, es replegà, s'allotjà (i omnidepredà) i sofrí un terrible setge a la ciutat de Tarragona. A mitjan 1642, el Camp de Tarragona estava tan devastat que es creia impossible poder sustentar dels seus recursos ni tan sols un miler de combatents.¹¹ Recordem la lletra d'aquella cançó que havia perdurat abans de la Guer-

11. FLORENSA i GÜELL. *Pro Deo*; Manel GÜELL, «Valls durant els primers anys de la Guerra dels Segadors». *Quaderns de Vilaniu* (Valls), 39 (2001), pp. 47-69; Manel GÜELL, *El setge de Tarragona de 1641*, Arola, Tarragona, 2003; Manel GÜELL, «Reus, vila oberta. Els primers anys de la Guerra de Separació», *Manuscrits*, UAB, 30 (2012), pp. 15-54, p. 16.

ra Civil: «Tarragona, la bribona; / Constantí, lo bon fadrí; / Vilaseca, l'han cremada, / i els de Reus volen fugir...».¹²

Fixem-nos en un fenomen que, malauradament, esdevingué reiteratiu en successives guerres, com és l'abandonament d'una localitat per part dels seus pobladors, que en fugien espordits davant la imminent arribada de militars. En entrar l'exèrcit hispànic al Camp de Tarragona el desembre de 1640, es trobà tres localitats abandonades, Riudoms, Montbrió del Camp i Mont-roig del Camp. Cambrils quedà deserta del tot després de la massacre de mitjan mes; a principi d'abril de 1641, encara ho estava, fins al punt que els hispànics hi enviaren a allotjar-se el terç irlandès, ja que allí «por no haver paysanos ymporta poco destruyesen el lugar...».¹³ També sabem que quedà desert Constantí (dues vegades, atès que, a més del desembre de 1640, la vila tornaria a restar abandonada a partir de setembre de 1641 i fins al 1643), ja que les anotacions i els salts en blanc dels llibres sacramentals no menteixen.¹⁴ El 4 de gener de 1641, l'exèrcit de Los Vélez arribava a Vilafranca del Penedès i es trobava la vila totalment abandonada, amb les úniques excepcions del rector i els tres jurats, els quals l'assabentaren que la meitat dels veïns (200) havien fugit i l'altra meitat restaven ocults.¹⁵ De fet, els hispànics, quan el 2 d'abril de 1641 van tenir ocasió d'elogiar el col·laboracionisme dels reusencs, assenyalaven com a mèrit específic: «aver sido este lugar siempre ovediente a su Magd. y aver estado en él todos sus vecinos sin desampararle...» (ergo: la majoria de poblacions no havien

12. FRANCESC ALENTORN I BALLESTER, *Els vallencs pel carrer de l'amargura (la vila de Valls a través de la guerra de Separació)*, 1639-1660, E. Castells, impresor, Valls, 1931, p. 39.

13. FLORENSA I GÜELL, *Pro Deo*, p. 212-214; Josep IGLÉSIES, *El setge de Cambrils l'any 1640*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1967 (Episodis de la Història; 42), i *Diario de las guerras de Cataluña por los años 1640, 1641 y 42* [d'ara endavant, *Diario*]. Biblioteca Nacional de España (BNE), Manuscritos, reg. 2337, f. 38v.

14. Manel GÜELL, 'Constantinus infelix'. *La guerra de Separació (1640-1659)*, Ajuntament de Constantí, Constantí, 2013 (en premsa).

15. *Diario*, f. 13v.

fet el mateix).¹⁶ Fou realment així? Van acabar de tornar, posteriorment, la totalitat dels pobladors? Només una part? Quina? Quants van tornar i quants van marxar definitivament? Són interrogants que només un estudi en profunditat i de més abast podria contestar en part, però que tenen el denominador comú d'evidenciar una fugida massiva de la població.

El prop del deu per cent de refugiats de la Conca de Barberà ens ve a demostrar que, si bé la frontera militar no travessava la comarca, hi era força a prop. Efectivament, Montblanc i els passos de Cabra i de la Riba van esdevenir posicions importants de vigilància i contenció de seguida que els hispànics van entrar a Tarragona. Abans d'atansar-se fins a Valls (molt més a sobre de Tarragona), Josep de Margarit i els seus miquelets establiren el seu quarter a Montblanc i a Cabra del Camp (fins al punt que s'hi intitula governador de les armes), viles que estigueren en el punt de mira dels hispànics, a efectes de breus incursions de càstig.¹⁷ Aquesta situació causà neguit entre la població civil, cosa capaç d'explicar l'èxode d'una petita part de la població més tocant als límits meridionals.

Passa una cosa similar amb el Baix Penedès, al mig del camí ral de Barcelona, per on passaren, doncs, les tropes en l'anada i en la tornada de Montjuïc. Sabem que van tenir una incidència especial l'Arboç i Vilafranca del Penedès. A la primera els hispànics hi arribaren el 29 de desembre de 1640 i quan es feren obrir les portes es van trobar que «la gente avia huído de manera que si no es el retor y un consiller y dos frailes capuchinos [...] y quatro o cinco personas, no se alló otro en todo el lugar». A Vilafranca, els hispànics hi van instal·lar un hospital militar de campanya a l'anada, i en passar dies després de tornada van comprovar que els miquelets de les muntanyes hi havien entrat en la seva absència i havien massacrat els soldats que s'hi guarien. Los Vélez reprimí la vila i ordenà allotjar allí tot l'exèrcit.¹⁸ Entre hispànics i mi-

16. *Diario*, f. 38v.

17. ALENTORN, *Els vallencs*, pp. 42 i 49-52; *Diario*, f. 51v, 26v, 30, 37 i 53v.

18. *Diario*, f. II-IIv, 25 i 25v.

quelets, no sembla que la part meridional del Penedès fos una zona gaire tranquil·la.

Als prioratins la guerra els quedava més lluny. Però no del tot, ja que les incursions depredatòries de l'exèrcit hispànic hi podien haver arribat. Això sense comptar que, igual que altres comarques muntanyenques i feréstegues, esdevingués un niu de miquelets (retirats a zones agrestes de l'interior, on la cavalleria enemiga no podia accedir o desplegar-se còmodament). Pensem que aquests tampoc estaven per gaires manies.¹⁹

Si fem una anàlisi per localitats, ens trobem que les raons per fugir de represàlies tant podien venir d'orient com de ponent, o sigui, en temença dels hispànics com de les tropes catalanes i franceses. Tarragona (25 refugiats) acollí el gros de l'exèrcit hispànic i esdevingué capital de Catalunya de la zona obedient a Felip III. Cambrils (18 refugiats), com ja hem dit, fou assetjada, massacrada i abandonada. Valls (22) aportà 500 milicians a la defensa de Cambrils (mitjan desembre de 1640) i el febrer de 1641 s'amotinà contra els hispànics i hi foren assassinats dos oficials i set soldats. La vila fou saquejada en tota regla, poc abans de ser ocupada l'abril de 1641 pels catalans (i abandonada pels hispànics després d'incendiar-ne algunes cases i instal·lacions defensives), que en van fer quarter general avançat, seu de Josep de Margarit i els seus miquelets i punt de concentració de les tropes que s'atansaven per posar setge a Tarragona. Constantí (13), un cop desallotjats els hispànics (que l'assaltaren i la incendiaren el mes de desembre de 1640), esdevingué quarter general de La Mothe durant tot el setge de Tarragona (de maig a agost de 1641). Pel que fa a Alcover (11), pressionats pels militars hispànics, els van subministrar proveïments el desembre de 1640, de manera que el gener de 1641, quan hi passà Josep de Margarit, els seus miquelets van efectuar-hi alguns actes vandàlics i incendis de repressió. Vila-seca i Tamarit (amb set refugiats) també tenien motius

19. Vegeu Manel GÜELL, «A la contra. Els primers miquelets (Camp de Tarragona, 1640)», *A Carn!* (en línia), núm. 20, setembre 2012, pp. 4-16. www.acarn.cat.

per a fugir de la guerra: la primera fou assaltada i punida juntament amb Salou el desembre de 1640 i passà a albergar un petit esquadró volant de cavalleria. Per la seva banda, Tamarit es convertí en el port més proper al de Tarragona quan aquest fou bloquejat durant el setge, i fou seu de l'esquadra de galeres francesa i del seu almirall (i, per això, objectiu cobejat dels hispànics, que la tenien a tocar); el 10 de juny de 1641 fou escenari d'una petita batalla.²⁰

Ofici i condició

La informació que s'aporta dels malalts ingressats és força completa. Una de les dades que apareix en els adults és l'ofici. Un 59% dels registres es refereixen a titulars que es dedicaven a l'agricultura o a la pesca; la pagesia és majoritària. La definició habitual és «treballador» o «bracer», és a dir, simples jornalers; sovint «treballador» i «pagès» són sinònims, però no ens és possible distingir entre la condició de petit propietari i la de jornalier. Nogensmenys, si posseïen terres o casa es feia constar, sobretot en casos de perill de mort. Destaquem el cas del vailet catllarí Mateu Nin, d'onze anys, que declarava que el pare havia estat capturat pels castellans i enviat a les galeres, i que al poble tenia casa i peces de sembradura i vinya. De Cambrils, n'era Gabriel Roca, pagès de 25 anys, que afirmava que a la vila marinera conservava casa i terres. L'únic hortolà era fill de l'Arboç.

Encara que l'economia catalana era eminentment agrària, a les ciutats i viles mitjanes s'hi podien mantenir artesans, professions liberals i menestralia. Els pescadors provenien, com és lògic, de poblacions del litoral: Tarragona, Tamarit de Mar, Vila-seca i, puntualment, Altafulla i Torredembarra.

20. GÜELL, *El setge de Tarragona*, pp. 80-82, 85-92, 115-116 i 118; GÜELL, «Valls», pp. 50-53; GÜELL, *Constantinus infelix*; Manel GÜELL, «L'assalt a Vila-seca i al fort de Salou durant la Guerra dels Segadors (desembre de 1640)», *El Pont de Fusta* (Vila-seca), 253 (març 2001), pp. 22-23, i Manel GÜELL, «La batalla de Tamarit (10 de juny de 1641)», *Estudis Altafullencs*, 26 (2002), pp. 7-22.

El sector secundari englobava un 25% del total masculí amb ofici conegut. Aquí destaca el ram del tèxtil (llana i lli) i el del calçat (sabates i espadenyes), procedent dels principals centres comercials i preindustrials del Camp: Tarragona, Reus i Valls, però també de poblacions amb tradició artesanal, com Alcover (un paraire), Altafulla (un corder), Bràfim (un paraire i un teixidor de lli), Cambrils (un sastre), Constan-tí (un teixidor de lli) o Vila-rodona (un sastre). De la Baixa Segarra cal remarcar Santa Coloma de Queralt (un calceter) i Conesa (un sabater); de la Conca estricta, l'Espluga de Francolí (un teixidor de lli) i finalment Rocafort de Queralt (un trencador de pedra). Del Baix Penedès sols es registra un teixidor de lli del Vendrell, i del Priorat un manyà de Falset.

Som conscients que algunes d'aquestes persones podien haver emigrat anteriorment a Barcelona per motius estrictament laborals, com ara aprendre un ofici en un obrador o taller, i posteriorment establir-se a la capital catalana.²¹ Això, en tot cas, desvirtuaria la causa de l'emigració, però no pas l'emigració en si.

El darrer sector, el terciari, és el menys nombrós, ja que tan sols representa un 14,9% del total. Hi ha dos mariners que són de Tarragona. Suposem que igual que els pescadors (13), la feina al mar (un mar infestat de vaixells de guerra d'un i de l'altre bàndol que depredaven les petites embarcacions) se'ls havia acabat. Dins el camp de la sanitat hi ha un apotecari d'Alcover i dins la fe pública, un aprenent de notari de Santa Coloma de Queralt.

Els soldats que ingressaven a l'Hospital de la Santa Creu eren, generalment, estrangers. En aquests casos, més que la localitat d'origen, solament s'esmenta el país o la regió a la qual pertanyien, o simplement

21. ROSER PUIG I TÀRRECH ho ha documentat així a finals del segle XVII en l'article «Aprenents de veler del Camp de Tarragona i la Conca de Barberà a Barcelona (1692-1737)», *Quaderns de Vilaniu* (Valls), 62 (2012), pp. 3-78. Per al segle següent, tenim l'estudi de Manuel ARRANZ HERRERO, «Aprenents de la Conca de Barberà al sector barcelonès de la construcció», *Aplec de Treballs* (Montblanc), 3 (1981), pp. 237-252.

el terç on servien o en el qual havien estat fets presoners. En tres casos es documenta que eren naturals del Camp de Tarragona: un era de Tarragona ciutat, de vint anys, i morí el gener de 1641; un altre, de la mateixa edat, de Valls, de professió sabater, però estava allistat com a mosqueter a la ciutat comtal, i un tercer, de 24 anys, també era de Valls i servia a la milícia barcelonina. Aquest 1,4% de casos tan baix de soldats milicians entre els refugiats (apuntats entre els que apareixen en el llibre dels civils) podria indicar la poca afició a les armes de la pagesia i la mestreria catalana, atès que, una vegada sans i estalvis a Barcelona, només en tres casos van servir (o van continuar servint) com a soldats. Aquesta apreciació, emperò, l'hem de posar en quarantena, ja que ho podria desmentir un buidat exhaustiu del llibre d'ingressos dels militars.

Pel que fa als estaments privilegiats, en els registres consten dos eclesiàstics: un beneficiat habitant de l'Arboç, però nascut a Banyeres, i el rector de Botarell, originari del Morell. Entre la noblesa hi ha una tarragonina, Cecília Torrents, vídua de Francesc d'Osset Puig, cavaller de Tarragona, la qual morí a l'hospital de Barcelona el 14 de juny de 1641. Cecília posseïa una casa al carrer de Petritxol; l'hem comptada perquè considerem que si es va casar amb un cavaller és que devia tenir la mateixa condició. Gràcies a la inestimable tasca de rescat documental i recomposició dels llinatges nobles de l'àmbit de Tarragona, duta a terme de forma sistemàtica i incansable pel professor Salvador-J. Rovira i Gómez, no ens costa localitzar en un dels seus treballs tot allò relatiu a la família Osset. Llegim que Cecília Paula Torrents de Rossell era filla del doctor en drets Joan Torrents de Cardona i d'Isabel Joana de Rossell Malgosa, que s'havia maridat amb Osset el novembre de 1612 i que n'esdevingué vídua deu anys més tard després d'haver-li deslliurat dos fills, Joan i Josep (aquest darrer, pòstum).²² En ésser una família fortament arrelada a Tarragona (Joan s'hi casà el 1645 i Josep en fou canonge de la seu), el fet que la mare aparegui ingressada a l'Hospital

22. Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ, *Vells i nous. Els nobles de Tarragona al segle XVII*, Centre d'Estudis, Altafulla, 2003, p. 27.

de la Santa Creu de Barcelona el 1641 ens fa suposar que hi era refugiada i, probablement, en circumstàncies i recursos força precaris.

Si passem als menys privilegiats, trobem fins a 15 fadrins procedents de la Casa de Misericòrdia, generalment menors i dones. Aquestes, concretament, eren 11 i representen el 73,3% d'aquest grup.

Registres d'ingressos a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona corresponents a refugiats del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, el Priorat i el Baix Penedès, per oficis i condició					
Sector primari		Sector secundari		Sector terciari	
Agricultura.....	39	Construcció.....	1	Església.....	2
(bracer, 1; hortolà, 1; pagesos, 20; treballadors, 17)		(trencador de pedra, 1)		(preveres, 2)	
Pesca.....	13	Espart i pell.....	6	Milícia.....	3
(pescadors, 13)		(corder, 1; espardenyer, 1; sabaters, 4)		(soldats, 3)	
		Metall.....	1	Noblesa.....	1
		(manyà, 1)		(vídua de cavaller, 1)	
		Tèxtil.....	14	Notariat.....	1
		(calceter, 1; paraïres, 3; sastres, 3; teixidors de lli, 7)		(escrivent, 1)	
				Sanitat.....	1
				(apotecari, 1)	
				Transport.....	2
				(mariners, 2)	
				Altres.....	3
				(cec, 1; esclau, 1; negociant, 1)	
Total (87)	52	22	13

A banda, hem elaborat una taula similar amb el recompte dels oficis i condició dels conjuges d'esposes i vídues. Hem advertit que més de la meitat d'aquests conjuges es vinculen amb la terra i el mar, i que la resta

es reparteixen entre menestrals (sectors del tèxtil i de la construcció) i treballadors dels àmbits del transport, l'ensenyament i diversos.

Registres d'ingressos a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, corresponents a refugiades del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, el Priorat i el Baix Penedès, per oficis i condició del cònjuge					
Sector primari		Sector secundari		Sector terciari	
Agricultura..... (pagesos, 5; treballadors, 2)	7	Construcció..... (manobre, 1)	1	Ensenyament..... (mestre de minyons, 1)	1
Pesca..... (pescadors, 3)	3	Espart i pell..... (sabater, 1)	1	Noblesa..... (cavaller, 1)	1
		Metall..... (ferrer, 1; serraller, 1)	2	Sanitat..... (barber, 1)	1
		Tèxtil..... (cinter, 1; paraire, 1; sastre, 1; teixidor de lli, 1)	4	Transport..... (bastaix, 1; mariner, 1)	2
				Altres..... (cec, 1; esclau, 1)	2
Total (25).....	10	8	7

Edat

La informació de l'edat dels ingressats és també interessant i tenim la sort que tan solament en un 4% dels casos no consta aquesta dada. Val a dir que cal prendre les xifres com a orientatives, ja que és possible que no siguin exactes. Aquí entraria un fenomen pertanyent a la història de les mentalitats: en l'Antic Règim no celebraven els aniversaris i la gent solia no estar al cas pel que feia a l'edat exacta que tenia. En aquest sentit, constatem que un 27,5% de les edats apuntades als registres acaben en zero, cosa que pot indicar un arrodoniment per part de l'escrivent o el declarant.

La joventut d'alguns ens indica que es desplaçaren amb la família o bé, en el cas de les noies, que estaven internades a la Casa de Misericòr-

dia com a òrfenes, pobres o malaltes. Hem trobat fins a sis noies d'entre set i catorze anys recloses en aquesta institució benèfica. Pels cognoms i la filiació, observem que al llarg dels mesos van ingressant bona part dels membres del grup familiar. En detectar-ho, n'hem fem esment als apèndixs documentals (I i II).

A la taula següent exposem l'edat dels ingressats procedents de les vegueries de Tarragona, Montblanc i part de Vilafranca del Penedès a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona durant la Guerra de Separació (any 1641).

Edats		10	20	30
0-5	2			
	0			
6-10	10			
	6			
11-15	25			
	11			
16-20	24			
	5			
21-25	16			
	12			
26-30	13			
	4			
31-35	10			
	4			
36-40	10			
	10			
41-45	7			
	1			
46-50	4			
	6			
51-55	4			
	0			
56-60	4			
	3			

continua a la pàgina següent

si, sense deixar d'advertir el lector de la conveniència que els resultats es posin en quarantena.

Mes (any 1641)						10				20				30				40				50
Gener	13																					
Febrer	5																					
Març	22																					
Abril	44																					
Maig	19																					
Juny	16																					
Juliol	13																					
Agost	17																					
Setembre	14																					
Octubre	15																					
Novembre	21																					
Desembre	16																					

Nota: El nombre total de malalts és superior als 208 dels registres (215) perquè hem inclòs els reingressos.

Un cop d'ull a la taula que hem elaborat ens suggereix un únic però eloqüent comentari: constatar com els mesos de març i abril superen la resta en nombre d'ingressos (representen el 30,6%, mentre que la mitjana ideal se situaria vers la meitat). Són els mesos entre la derrota hispànica a Montjuïc (26 de gener) i la formalització del setge a Tarragona (4 de maig). Se'ns acut que l'exèrcit hispànic es replegà derrotat a finals de gener i al llarg del de febrer s'estigué llepant les ferides, reorganitzà unitats i s'assentà al territori (distribució de guarnicions, punts avançats i guaites, establiment d'una intendència, regularització d'un sistema de proveïment, etc.). Fou en els mesos de març i abril, previs a l'arribada de l'exèrcit francès, quan les tropes hispàniques establiren una xarxa de casernes a Alcover, la Canonja, el Catllar, Constantí, l'Hospitalet de l'Infant, Reus, Riudoms, la Selva del Camp, Tamarit de Mar, Valls i Vila-seca, a partir de la qual llançaren escomeses i omnidepreda-

ren el territori per tal de consolidar-ne l'ocupació, proveir-se de queviures i alhora privar-ne a l'enemic.²³ Són dos mesos durant els quals actuaven amb la llibertat que els permetia saber que els francesos encara seguien reunint tropes a Barcelona i en què, com ja hem dit, Josep de Margarit i els seus miquelets, com a punta de llança de les tropes catalanes, mantenien prudentment posicions a Montblanc i als passos de Cabra i de la Riba. En els sis mesos següents el nombre d'ingressos sofreix poques oscil·lacions i manté una mitjana del 15,6% (mentre que la dels mesos de març i abril és del 31%), ja que són els mesos de domini catalanofrancès. La Mothe bloqueja la plaça de Tarragona i estén el seu domini a tota la comarca; no hi ha ocupacions, ni incursions sorpresives, ni assalts sobtats. Ara bé, els francesos es retiraven de Tarragona el mes de setembre i el 5 i el 9 de desembre fins i tot abandonaven, respectivament, Vila-seca i Reus, en unes dates en les quals els hispànics recuperaven Cambrils i Montbrió del Camp. Fou a partir del mes de novembre quan el nou virrei interí, marquès de la Hinojosa, havia encetat un ambiciós pla de recuperació del territori que culminà unes setmanes més tard en la batalla de Paret Delgada (1642).²⁴ Notem, efectivament, que el mes de novembre és el tercer més nombrós en ingressos. A la vista de tot plegat, interpretem que la població civil temia molt més les tropes hispàniques que no pas les catalanes i franceses. També, que les arribades de refugiats es produïren a batzegades, en una íntima relació de causa a efecte amb l'execució de les accions bèl·liques més agressives.

Mortalitat

La mortalitat dels ingressats és del 9,1%. En alguns casos els registres detallen aspectes de la salut dels refugiats. A Cambrils, per exemple, sabem que el sastre Joan Colomines estava nafrat d'una escopetada; a

23. *Diario*, f. 44v-45 i 60v; ALENTORN, *Els vallencs*, pp. 56 i ss.

24. *Diario*, f. 180v, 239 i 244-244v, i GÜELL, «Reus, vila oberta», pp. 25 i 27.

Barberà de la Conca, Pere Abellà, noi de 20 anys, consta que era leprós. La data de defunció, quan té lloc a l'hospital, s'escriu en una nota marginal. Tots i cadascun dels refugiats tenien una història particular al darrere, una història per oblidar, relacionada amb la brutalitat dels militars, la inestabilitat dels temps, la precarietat laboral i de subsistència, la necessitat de deixar-ho tot al darrere per conservar la vida i assegurar un mínim benestar als familiars directes.

L'esperança era sobreviure a Barcelona. És de suposar que la majoria ho devia aconseguir, però no pas tots. Dinou van morir allí, malalts i malferits, havent ingressat a l'Hospital de la Santa Creu. Gairebé la meitat (nou) ho farien els mesos d'abril i maig (o sigui, que emprendrien la fugida al març i a l'abril) i més de la meitat de les localitats d'origen corresponen a poblacions on els hispànics no establiren les seves casernes i que, per tant, eren més susceptibles de rebre assalts i escomeses depredatòries (Altafulla, Botarell, Bràfim, Torredembarra, el Vendrell).

A tall de curiositat, podem veure l'estacionalitat de la mortalitat d'aquests pacients.

Mes																			Localitat de procedència dels difunts
Gener																			Tamarit i Tarragona
Febrer																			
Març																			El Vendrell
Abril																			Altafulla, Botarell, Bràfim, Valls i el Vendrell
Maig																			El Catllar, Tarragona, Torredembarra i Valls
Juny																			Cabacés, Tamarit de Mar i Valls
Juliol																			Bonastre
Agost																			
Setembre																			Barberà de la Conca
Octubre																			Llorenç del Penedès
Novembre																			Tarragona
Desembre																			

4. *Conclusions*

Els refugiats quantitativament

Els registres d'ingressos hospitalaris apleguen tant civils com militars; aquests últims, no els hem comptat, perquè només ens interessen els civils. El volum que hem treballat consta de 399 folis, en cada un dels quals sol haver-hi una mitjana de catorze assentaments, més de la meitat (7) militars. Si comptem una mitjana sostinguda d'uns set assentaments per foli i en comptem 400 per arrodonir, podem aproximar un nombre ideal d'ingressos totals el 1641 de 2.800 civils (i el mateix nombre de militars). Nosaltres treballem amb una mostra de 208 refugiats, que representen el 7,42% dels ingressos de pacients civils.

Aquest percentatge és la primera aproximació al nombre teòric de refugiats de la Guerra de Separació que s'ha pogut presentar mai, tot i les seves limitacions i manca de concreció, atès que una casuística severa (nombre de refugiats d'altres zones, centres hospitalaris d'acolliment alternatius, requisits d'ingrés,²⁵ etc.) podria desvirtuar moltíssim aquest percentatge.

Dit això, podríem seguir especulant en el sentit que si a una població barcelonina que podia vorejar els 35.000²⁶ habitants (100%) hi afegim en temps de crisi militar el 7,4% de població refugiada, aquest percentatge equivaldria a uns hipotètics 2.597 refugiats. Cal tenir en

25. Ens fixem que en l'assentament el pacient havia de declarar si era propietari i de quins béns, cosa que ens posa sobre la pista de l'obligació que segurament tenien de retribuir els serveis sanitaris que rebien. Això deixaria a les portes de l'Hospital els no-propietaris, el proletariat i els fills de la misèria. Quants foren?, en quin percentatge? Mai no ho sabrem.

26. Jordi Andreu i Antoni Simon van estimar, ja fa molts anys, a partir dels fogatges, que la població de Barcelona el 1640 podia oscil·lar, en nombres rodons, entre els 33.000 i els 36.500 habitants. ANDREU I SIMÓN, «La población de Barcelona», p. 261.

compte que aquest nombre de pacients-refugiats podia estar compost també per emigrants anteriors a la guerra (o sigui, només pacients), i que no conformen tot l'espectre de refugiats que hi havia a Barcelona, sinó solament aquells que van necessitar assistència sanitària. I això només seria circumscriuint l'emigració a les castigades comarques tarragonines, però fóra interessant fer un buidatge amb els refugiats de tot el país (recordem que el 1641 hi havia obert un segon front de guerra al Rosselló i que el front de Lleida estava força calent).

No s'han fet estudis exhaustius sobre el nombre de població total del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, el Priorat i el Baix Penedès al segle XVII. Creiem que podria estar vora els 40.000 o els 50.000 habitants, o potser més. Això voldria dir que prop d'un 6% de la població es va desplaçar, va fugir de la guerra i ho va abandonar tot per cercar refugi a la capital barcelonina. Caldria precisar-ho a través d'un estudi demogràfic ambiciós.

Els refugiats qualitativament

A partir de l'anàlisi dels factors de sexe, estat, procedència, ofici, edat i condició, podem esbossar la figura del refugiat i la refugiada tipus. El primer es tracta d'un fadrí adolescent (d'entre 10 i 20 anys), natural del Camp de Tarragona, probablement de la mateixa ciutat de Tarragona, que ja treballa en feines del camp o és pagès. La refugiada tipus és una noia de vint-i-escaig anys, casada amb un pagès, natural del Camp de Tarragona. Tan l'un com l'altre es van desplaçar a Barcelona entre els mesos de març i abril de 1641, quan els hispànics pretenien consolidar la seva posició a les comarques tarragonines, un cop es replegaren per la derrota de Montjuïc.

Moltes vegades, l'encert d'un treball d'història, ultra la destresa de l'autor, es deu al fet d'haver-se basat en documents excepcionalment adients. Fons documentals com són els llibres de registre d'ingressos de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona constitueixen el canemàs d'una veritable radiografia sanitària, demogràfica, social, onomàstica i,

com hem pogut comprovar, també militar, si es marginen els períodes de guerra. I malauradament per al nostre país, d'aquests períodes n'hi ha hagut molts més que no n'hauríem volgut. Ens referim, principalment, a la Guerra de Successió o a la del Francès, períodes que també es podrien estudiar a partir del buidatge d'aquests llibres de registre.

Fins ara, aquest tema no ha merescut gaire l'interès dels historiadors.²⁷ Confegir un treball a partir d'un sol any i en un territori concret, per crític i especial que sigui, és forçar al límit la ciència estadística, i tot i així, la seva anàlisi ens ha resultat força rendible. Un projecte ambiciós que abasti períodes de molta més durada podria obtenir, amb tota seguretat, resultats més amplis i sòlids. Esperem contribuir a potenciar aquest interès.

Apèndix I. Malalts de les vegueries de Tarragona, Montblanc i part de Vilafranca del Penedès a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona durant la Guerra dels Segadors (octubre-desembre de 1640)

CAMP DE TARRAGONA

El Pla de Santa Maria

– N. N. (de cognom Balanyà), de 20 anys (novembre 1640).

Riudoms

– Maria Anna Vives, de 25 anys, filla de Pere, daguer, i de Caterina. Casada amb Jaume Escoda, treballador, sense fills (desembre 1640).

La Selva del Camp

– Francesc Dueta, de 13 anys, fill de Miquel i Susanna (octubre 1640).

27. Amb alguna excepció. Adrià CASES IBÁÑEZ, «La Guerra de Successió a través de l'Hospital de la Santa Creu», a *Medicina i farmàcia. Barcelona 1700*, Institut de Cultura, Barcelona, 2011, pp. 184-223.

Tarragona

- Maria Peitó, de 10 anys, filla de Joan i Isabel (octubre 1640).
- Maria Oliver, filla de Bernat, notari. Casada amb Joan Pallejà, mestre de minyons (octubre 1640).
- Francesc Oriol, pescador, de 25 anys, fill de Joan i Anna (novembre 1640).

Vila-seca

- Bertran Jordà, pescador, de 26 anys, fill de Joan (octubre 1640).

CONCA DE BARBERÀ (I BAIXA SEGARRA)

Barberà de la Conca

- Isabel Romeu, fadrina de 19 anys, filla de Pau i Isabel, difunts (octubre 1640).

L'Espluga de Francolí

- Francesc Mateu, de 13 anys, fill de Joan, treballador, difunt (octubre 1640).

Montblanc

- Josep Mascaró, de 22 anys, fill de Gabriel, paraire, i d'Elisabet (octubre 1640).

Santa Coloma de Queralt

- Miquel Fonoll, negociant, fadrí de 53 anys, fill de Miquel, mercader, i de Margarida. Resident a Barcelona (octubre 1640).

FONT: Biblioteca de Catalunya (BC), Fons de l'Hospital de la Santa Creu, registre de malalts ingressats 1639-1640, sign. 66.

NOTA: L'ordre és geogràfic i cronològic (per mesos).

Apèndix II. Malalts de les vegueries de Tarragona, Montblanc i part de Vilafranca del Penedès a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona durant la Guerra dels Segadors (any 1641)

CAMP DE TARRAGONA (I MUNTANYES DE PRADES)

Alcover

- Jaume Fortuny, paraire, fadrí de 35 anys, fill de Francesc i Tecla (març 1641).

- Pere Miracle, de 16 anys, fill de Francesc, paraire, i d'Elisabet (abril i setembre 1641). Morí el dia 16 d'octubre del mateix any.
- Maria Anna Miracle, de 14 anys, procedent de la Casa de Misericòrdia (setembre 1641). Germana de l'anterior.
- Caterina Roger, de 32 anys, filla de Pere, teixidor de llana, i de Margarida. Vídua de Bernat Ponsoda, paraire (maig 1641).
- Josep Ponsoda, d'11 anys, fill de Bernat i Caterina (maig 1641).
- Caterina Vives, de 10 anys (maig 1641).
- Josep Martí, apotecari, de 24 anys, fill de Miquel i Jerònima (maig 1641).
- Anna Ciurana, fadrina de 14 anys, filla de Pere, paraire, i de Joana, difunts (octubre 1641).
- Àngela Caçador, de 25 anys, filla de Pau, paraire, i d'Úrsula. Casada amb Andreu Jover, pagès, sense fills (novembre 1641). Va descalça.
- Joanet (?), de 5 anys, «no se sap son nom» (novembre 1641).
- Damià Pontons, de 16 anys, fill de Cosme, pagès, i de Joana (desembre 1641).

L'Argilaga

- Mateu Ermengol, pagès, fadrí de 33 anys, fill de Joan, pagès, i de Margarida (abril 1641).

Altafulla

- Cosme Pijoan, pescador, vidu, de 34 anys, fill de Jaume, traginer, i de Joana. Té dos fills: Jaume, de 6 anys, i Paula, de 4 (abril 1641).
- Pere Pallarès, corder, vidu, de 60 anys. Fill de Pere i Caterina. Deixa una filla, Maria, de 18 anys (abril 1641). Morí el dia 29 del mateix mes i any.
- Josep Marquès, de 16 anys, fill de Bartomeu i Isabet (maig 1641).

Bonastre

- Agnès Santlleí, de 40 anys, filla de Montserrat i Elisabet. Casada amb Bernat Totusaus, amb qui té un fill i una filla (juny 1641). Morí el dia 3 de juliol del mateix any.

Les Borges del Camp

- Maria Martí, fadrina de 15 anys, filla de Joan i Maciana, procedent de la Casa de Misericòrdia (abril 1641).

Botarell

- Joan Sagí, rector, de 29 anys, fill de Joan i Tecla. Havia nascut al Morell (abril 1641). Morí el dia 27 del mateix mes i any

Bràfim

- Caterina Sobirà, de 19 anys, filla de Lluís i Caterina. Vídua de Joan Cases, treballador (febrer i agost de 1641).
- Elisabet Ermengol, de 40 anys, filla de Miquel, paraire, i d'Elisabet. Vídua de Marc Soler, treballador. Té un fill de 20 anys que es diu Miquel. Morí el 23 del mateix mes i any (abril 1641).
- Joan Caminals, paraire, de 39 anys, fill de Joan i Magdalena. Casat amb Francesca Ferrer, deixa dos fills, Joan i Maria (juny 1641).
- Francesc Falguera, teixidor de lli, de 20 anys, fill de Jaume i Magdalena (agost 1641).

Cambrils

- Francesc Sauret, pagès, fadrí de 24 anys, fill de Joan i Tecla (gener 1641).
- Gabriel Roca, pagès, de 25 anys, fill de Joan i Magdalena. Afirmava que a Cambrils té una casa i dos trossos de terra (març 1641).
- Maria Anna, de 33 anys, filla de Simó. Casada amb Jaume Martí. Té dos fills i una filla (abril 1641).
- Jaume Martí, de 12 anys, fill de Jaume i Maria Anna (abril 1641). Fill de l'anterior. Va descalç.
- Joan Monar, de 25 anys, fill de Bartomeu, pagès, i de Tecla (abril 1641).
- Magdalena Ivern, de 6 anys, filla d'Esteve i Magdalena (abril 1641).
- Tecla Ivern, germana de l'anterior (abril 1641).
- Magdalena Franc, de 46 anys, filla de Pere i Àngela. Casada amb Esteve Ivern, mare de les dues nenes anteriors (abril 1641).
- Joan Carbonell, de 8 anys, fill de Francesc i Anna, procedent de la Casa de Misericòrdia (març 1641).
- Joan Colomines, sastre, de 25 anys, fill de Joan, també sastre. Estava nafrat d'una escopetada (maig 1641).
- Josep Martí, de 6 anys, fill de Francesc i M. Anna (maig 1641).

- Antoni Bas, treballador, de 40 anys, fill de Francesc i Magdalena (juliol 1641).
- Joan Monter, de 13 anys, fill de Pau, pagès, difunt, i d'Elisabet (agost 1641).
- Pau Monter, de 16 anys, fill de Pau i Elisabet (agost 1641). Germà de l'anterior.
- Jaume Soler, pagès, vidu, de 63 anys, fill de Jeroni i Elisabet. No té fills (agost 1641).
- Joan Gili, pagès, vidu, de 50 anys, fill de Joan. Té una filla, Magdalena (setembre 1641).
- Magdalena Montparler, de 40 anys. El seu pare era negociant i la seva mare es deia Magdalena. Vídua de Pere Rigolt. Sense fills (desembre 1641).
- Pau Aranyó, de 13 anys, el seu pare era un treballador (desembre 1641).

El Catllar

- Mateu Nin, d'11 anys, fill d'Antoni i Magdalena. Tenia casa i terres (sembradura i vinya) al Catllar. Al seu pare, els castellans el posaren a galeres (maig 1641). Morí el dia 13 del mateix mes i any.
- Gabriel Nin, de 9 anys, germà de l'anterior (maig 1641). Els dos germans moriren el mateix dia.
- Josep Pagès, de 18 anys, fill de Joan, procedent de la Casa de Misericòrdia (maig 1641). Morí el 7 de maig.
- Joan Forner, pagès, vidu, de 50 anys, fill de Joan i Caterina. Té un fill d'onze anys, Pere (juny 1641).
- Pere Forner, de 10 anys, fill de Joan, pagès, i de Maria, procedent de la Casa de Misericòrdia (novembre 1641). Fill de l'anterior. Va descalç.
- Francesc Magrinyà, treballador, vidu, de 34 anys. Fill de Gabriel i Magdalena. No té descendència (juliol 1641).
- Elisabet Borrell, de 36 anys, filla de Joan, moliner, i de Lluïsa. Vídua de Joan, sabater. Té un fill, Joan, de 16 anys (novembre 1641).

Constantí

- Caterina Caldes, de 21 anys, filla d'Antoni i Magdalena. Casada amb Damià Soldevila, pagès, tenen una filla de 3 anys (març 1641).
- Vicenç Ferrer, pagès, treballador, de 30 anys, fill de Joan, corder, i de Caterina. Casat amb Anna Domingo, amb qui té dues filles, Anna i Rosa (abril 1641).
- Joan Magrinyà, pagès, de 46 anys, fill de Joan i Tecla. Casat amb Bàrbara. Té dos fills i dues filles (abril i juny 1641).
- Bàrbara Folc, de 40 anys, filla de Jaume i Margarida. Casada amb Joan Magrinyà, amb qui té cinc fills (juny 1641). Muller de l'anterior.
- Pere Magrinyà, minyó, de 10 anys, fill de Joan i Bàrbara (abril 1641). Fill de l'anterior.
- Margarida Magrinyà, de 25 anys, filla de Joan, pagès, i de Bàrbara (maig 1641). Germana de l'anterior. Va descalça.
- Joan Magrinyà, treballador, de 20 anys, fill de Joan i Bàrbara (juny 1641). Germà de l'anterior.
- Josep Cerdà, pagès, de 31 anys, fill d'Antoni i Elisabet. Casat amb Magdalena Abelló, de qui té dos fills (maig 1641).
- Joan Glaudis, de 14 anys, fill de Jaume, treballador, i de Montserrat, tots dos difunts (juliol 1641).
- Jaume Folc, treballador, vidu, de 76 anys, fill de Pere i Tecla. Té un fill, Josep (juliol 1641).
- Pere Roig, treballador, vidu, de 56 anys. Té una filla (setembre 1641).
- Josep Gener, pagès, vidu, de 25 anys, fill de Pere, pagès, i de Tecla. Consta sense fills (octubre 1641).
- Antoni Virgili, teixidor de lli, de 40 anys, fill de Francesc i Rosa. Casat amb Eulàlia. Té dos fills, Antoni i Maria Anna (novembre 1641).

Creixell de Mar

- Tecla Mercader, de 50 anys, filla de Marc i Tecla, vídua de Domènec Casariera, pagès. Té dues filles, Caterina i Margarida (abril 1641).

Figuerola del Camp

- Elisabet Roig, de 13 anys, filla de Joan i Tecla, procedent de la Casa de Misericòrdia (desembre 1641).

Masricart (La Canonja)

- Antoni Ferrer, pagès («llaurador» en el document), vidu, de 45 anys, fill de Gabriel i Tecla. Té dos fills (octubre 1641).

El Milà

- Francesca Vidal, fadrina de 16 anys, procedent de la Casa de Misericòrdia (abril 1641).

Mont-roig del Camp

- Maria Anna Marí, de 40 anys, nascuda a Pontils, filla de Joan-Pau Marí. Muller de Francesc Borrell, de Mont-roig (gener i març 1641). Té una filla, Magdalena.

El Morell

- Francesc Aimemir, pagès, vidu, de 66 anys, fill de Francesc i Isabet. Té dos fills, Joan i Josep (març 1641).
- Josep Aimemir, minyó, de 12 anys, fill de Francesc (març 1641). Fill de l'anterior.
- Sebastià Martí, treballador, de 50 anys, fill de Sebastià. No deixa fills (setembre 1641).
- Pere Cervat, de 14 anys (desembre 1641).

La Pobla de Montornès

- Ramon Sales, pagès, de 32 anys, fill d'Antoni i Joana. Casat amb Tecla Brunet. Té una filla, Tecla (març, abril i desembre 1641). El mes de desembre se'l designa com a treballador.

El Pont d'Armentera

- Caterina, de 70 anys, filla de Pere Llorenç, paraire, i de Joana. Vídua de Joan Miralles, pastisser. Sense fills ni casa (novembre 1641).

Prades

- Clara Magranet, filla de Pere, teixidor de lli, i de Magdalena. Casada amb Francesc Valls, teixidor de lli. Té dos fills (desembre 1641).

Renau

- Jeroni Vallbona, de 32 anys, fill de Sebastià i Margarida. Casat amb Maria. Té tres filles: Francesca, Tecla i Maria (juny 1641).

Reus

- Caterina Aragonès, de 25 anys, filla de Montserrat i Magdalena, casada amb Francesc Oriol, cec. Té una filla de 3 anys, Marina (març 1641).
- Francesc Oriol, cec, de 30 anys, fill de Pere, sastre, i de Magdalena (març i abril 1641).
- Jaume Capdevila, sabater, de 30 anys, esclau, pres, fill de Jaume i Elisabet. Casat amb Magdalena Figueres. Té quatre fills (març i abril 1641).
- Magdalena Ribes, de 36 anys, filla de Joan i Àngela. Vídua de Joan Figuerola, ferrer, de qui li sobreviuen dos fills, Tecla i Joan (abril 1641).
- Pere Ollers, pescador, fadrí de 28 anys, fill de Joan i Magdalena (juny 1641).
- Antoni Pujades, espardenyner, de 55 anys, fill d'Antoni, espardenyner, i de Caterina. Casat amb Joana Torres, de Tarragona. Té un fill, Antoni (març i novembre 1641).

La Riera de Gaià

- Elisabet Tallaferro, de 45 anys, filla de Joan, moliner. Vídua de Jacint Franquesa, pagès. Té dos fills (agost i desembre 1641).
- Josep Franquesa [i Tallaferro], de 10 anys, fill de Jacint i Elisabet (desembre 1641). Fill de l'anterior.
- Llorenç Guàrdies, pagès d'Ardenya, de 40 anys, fill d'Antoni, teixidor de lli. Casat amb Maria Nadal, de Tamarit de Mar, on resideixen. Té un fill de 5 mesos, Llorenç (desembre 1641).

Riudoms

- Maria Anna Vives, de 25 anys, filla de Pere, daguer, i de Caterina. Vídua de Jaume Escoda, treballador. No té fills (setembre i desembre 1641). A l'apèndix I ja apareix el desembre de 1640.

La Selva del Camp

- Francesc Dueta, de 14 anys, fill de Miquel i Susanna (gener 1641).

Tamarit de Mar

- Ramon Alemany, pescador, de 42 anys. Casat amb Margarida Santromà. No té fills (febrer de 1641).

- Pau Busquet, de 20 anys, fill de Gaspar, pagès, i d'Àngela (mor el 20 de gener de 1641).
- Joan Mabres (o Mabràs), pescador, de 45 anys, fill de Marc i Magdalena. Casat amb Magdalena Ferrer (febrer 1641).
- Mateu Montaner, pagès, de 54 anys, fill de Mateu i Magdalena. Casat amb Maria Alegret, sense fills (maig 1641). Morí el 16 de juny.
- Mateu Franquès (a), de 12 anys, fill de Jacint (juliol 1641).
- Miquel Fonts, pescador, fadrí de 25 anys, fill de Pere, pagès, i de Margarida (octubre 1641).
- Pere-Joan Amat, de 40 anys, fill de Joan, pagès, i de Tecla. Casat amb Magdalena Pallejà, de Riudoms. Té tres fills (octubre 1641).

Tarragona

- Josep Besora, soldat, de 20 anys, fill de Simeó i Margarida (gener 1641).
- Josep Oliver [Feliu], pagès, nat a Barcelona, fill de Bernat, notari de Tarragona, i de Jerònima (febrer 1641). Morí el 15 de gener del mateix any.
- Àngela Oliver Feliu, de 21 anys, filla de Bernat, notari, i de Jerònima. Vídua de Josep Foradada. No té fills (abril 1641). Morí el 6 de maig del mateix any. Germana de l'anterior.
- Maria Oliver [Feliu], de 25 anys, filla de Bernat, notari, i de Jerònima. Casada amb Joan Pallejà, mestre de minyons de Barcelona (octubre 1641).
- Marc Totusaús (gener 1641).
- Francesc Planes, sastre, de 56 anys, fill de Joan i Magdalena. Casat amb Joana Castanyer. Tenen dos fills i tres filles (març 1641).
- Maria Gomis, fadrina de 13 anys, filla de Jaume i Tecla, procedent de la Casa de Misericòrdia (abril 1641).
- Cecília Torrents, vídua de Joan Osset, cavaller de Tarragona. Té dos fills: Joan, canonge de Tarragona, i Josep, de 17 anys. Consta que a Barcelona té una casa al carrer Petritxol (juny 1641). Morí el dia 14 del mateix mes i any.

- Josep Cartanyà, mariner, de 30 anys, fill de Pere i Esperança. Casat amb Caterina (agost 1641).
- Damià Vinyes, mariner, de 20 anys, fill de Pere i Cecília (juliol 1641).
- Josep Sostres, pescador, fadrí de 22 anys, fill de Joan, pescador, i de Tecla (gener, setembre i novembre 1641).
- Josep Bru, de 14 anys, fill de Josep, sabater, i de Llúcia (setembre i octubre 1641). Morí el 24 de novembre del mateix any.
- Josep Magrinyà, de 8 anys, fill de Jaume, cisteller, i de Tecla (octubre i novembre 1641).
- Josepa Basseda, de 30 anys, filla de Pau i Paula. Casada amb Pau Bonet, esclau «en terra de moros» (octubre 1641).
- Francesc Giralt, de 4 anys, fill de Pere i Magina, treballador (octubre 1641).
- Pau Carcaix, pescador de 29 anys, fill de Pau i Maciana. Té una filla de sis mesos, Maciana (octubre 1641).
- Victòria Gomis, fadrina de 14 anys, filla de Jaume i Magdalena (novembre 1641).
- Margarida Martí, de 25 anys, filla de Perot, pescador, i de Maciana. Casada amb Pau Cascaix, pescador. Té una filla de set mesos, Marquesa (novembre 1641).
- Jaume Angelí, pescador, de 35 anys, casat amb Maria Macaries. Té una filla de 15 anys, Tecla (novembre 1641).
- Joan Ribes, de 9 anys, fill de Bartomeu (desembre 1641).
- Maria Peitó, de 9 anys, filla de Joan, espardenyer, procedent de la Casa de Misericòrdia (desembre 1641).

Torredembarra

- Felipa, de 50 anys, filla de Joan. Casada amb Jacint Ramon, pescador (març 1641).
- Bernat Mercader, treballador, fadrí, fill de Bernat, pagès (abril 1641). Morí el 10 de maig del mateix any.
- Jacint Cortès, vidu, de 36 anys, fill de Francesc i Úrsula. Té tres fills (juliol 1641).
- Josep Soler, de 10 anys, fill de Miquel i Magdalena (juliol 1641).

- Caterina Ivern, de 20 anys, filla de Miquel, pagès, i de Magdalena (agost 1641).
- Mateu Gatell, pescador, de 20 anys, fill de Miquel, pagès, i de Caterina (novembre 1641).
- Margarida Ferrer, de 40 anys, filla de Jeroni, pescador, i de Joana. Casada amb Pere Saganyols, pescador. Té un fill, Josep (novembre 1641).

Vallmoll

- Guillem Busquets, treballador, casat amb Margarida. Té un fill, Isidre (1641).
- M. Àngela Gili, de 7 anys, filla de Gabriel i Caterina (abril 1641).
- Caterina Serra, de 33 anys, filla de Joan, traginer, i d'Elisabet. Casada amb Gabriel Gili, pagès (abril 1641). Té dues filles i un fill. És la mare de l'anterior.
- Pere Arbonès, de 12 anys, minyó procedent de la Casa de Misericòrdia (abril 1641).
- Isidre Ferrer, de 15 anys, fill de Bernat i Caterina (juliol 1641).
- Caterina Berenguer, de 35 anys, filla de Joan i Tecla. Casada amb Bernat Ferrer. Té un fill, Isidre (juliol 1641).
- Isidre Vidal, de 13 anys (setembre 1641).
- Joan Vidal, treballador, vidu, de 44 anys, fill de Joan i Magdalena (agost 1641).
- Esperança Ximenis, fadrina de 17 anys, filla de Miquel i Francesca, procedent de la Casa de Misericòrdia (setembre 1641).

Valls

- Anna Mullerac, de 70 anys, filla d'Antoni, treballador, i de Magdalena. Vídua de Ramon Llorenç, sastre, tots de Valls. Té dues filles, Maria i Teresa (març 1641).
- Joan Palis, de 13 anys, fill de Joan i Maria, ambdós difunts (març 1641).
- Rosa Martí, de 20 anys, filla de Gaspar i Caterina (març 1641).
- Francesc Casals, sabater, fadrí de 20 anys, soldat mosqueter de la ciutat de Barcelona, fill de Pere, sabater, i d'Elionor (abril 1641).

- Miquel Pastor, de 12 anys, fill de Francesc, marxant, i de Magdalena (abril 1641).
- Josep Torrents, de 24 anys, fadrí, fill d'Antoni i Eulàlia (abril 1641).
- Francesc Ventura, de 13 anys, fill de Joan-Miquel (abril 1641).
- Vicenç Ferrer, bracer, de 30 anys, fill de Joan i Caterina. Casat amb Anna Domingo, amb qui té dues filles, Maria i Rosa (abril 1641).
- Joan [D]asca, teixidor de lli, vidu, de 44 anys, fill d'Antoni i Magdalena (abril 1641). Morí el dia 29 del mateix mes i any. Deixà un sol fill.
- Joan [D]asca, teixidor de lli, de 25 anys, fill de Joan, teixidor de lli, i de Paula (abril 1641). Fill de l'anterior.
- Paula Bella, de 50 anys, filla de Pere-Joan i Elisabet. Vídua de Sebastià Dalmau, pagès. Sense fills (abril i maig 1641). Morí el 18 de maig del mateix any.
- Magdalena Cerdà, filla de Pere, blanquer, i d'Isabet. Casada amb Francesc Bas, pagès, sense fills (maig 1641).
- Antoni-Pau Capdevila, sabater, de 23 anys, fill de Blai i Caterina (juny 1641).
- Pere Salvà, de 15 anys, fill de Pere (juny 1641).
- Jacinta Pedrol i Moles, de 7 anys, filla de Jacint, procedent de la Casa de Misericòrdia (juny 1641).
- Pere Molner, paraire, vidu, de 45 anys, fill de Pere i Magdalena. Té dues filles, Beatriu i Cecília (juliol 1641).
- Àngela Roig, de 60 anys, filla de Marc. Casada en segones nupcies amb Pere Castellví, pagès. Té un fill del seu primer matrimoni (agost 1641).
- Elisabet Cerdà, filla de Miquel, guanter, i de Margarida, de Valls. Casada amb Pau Esteve, pagès de Barcelona, de qui té dos fills (agost 1641).
- Maria Anna Ribes, de 60 anys, filla d'Enric i Polònia. Vídua de Pere Martí (novembre i desembre 1641).
- Andreu Sagí, teixidor de lli, de 19 anys, fill d'Andreu i Magdalena (novembre 1641).

- Magdalena Martí, de 36 anys, filla de Pere, procurador, i de Maria Anna. Vídua de Sebastià Palau, pagès, sense fills (novembre 1641).
- Josep Torrents, de 24 anys, fill d'Antoni, «fadrí soldat de la ciutat [de Barcelona]» (novembre 1641).

Vilallonga del Camp

- Isidre Gaspar, de 12 anys, fill de Pau i Paula (juliol 1641).

Vila-rodona

- Francesc Papiol, de 44 anys, fill de Francesc, pagès, i de Magdalena (agost 1641).
- Joan Porta, treballador, de 60 anys, fill de Joan i Elisabet. Casat amb Caterina Freixa, sense fills (setembre 1641).
- Jaume Tauler, sastre, de 30 anys, fill d'un pagès i d'Eulàlia. Casat amb Maria Guardiola. Té dos fills, Macià i Benet (setembre 1641).

Vila-seca

- Joan Navarro, pagès, de 40 anys, fill de Joan i Magdalena. Casat amb Magdalena Pujol, de qui té tres fills i tres filles (gener 1641).
- Josep Camins, treballador, fadrí de 16 anys, fill de Pere i Elisabet (abril 1641).
- Joan Santmartí, de 13 anys, fill de Bernat i Elisabet (juny 1641).
- Tecla Parrilla, fadrina de 13 anys, filla de Bernat, pescador, i de Tecla (octubre 1641).
- Joan Majopint, pescador, de 40 anys (novembre 1641).
- Bernat Tomàs, pescador, de 18 anys, fill de Bernat, pagès, i de Magdalena (novembre 1641).

CONCA DE BARBERÀ (I BAIXA SEGARRA)

Barberà de la Conca

- Jerònima, de 80 anys, vídua de Bernat Vila, mosso de les monges, sense fills (agost 1641). Mor el 3 de setembre del mateix any.
- Pere Abellà, fadrí de 20 anys, fill de Pere, teixidor de lli, i de Maria (agost 1641). Entra com a leprós.

Conesa

- Josep Ferrer, sabater, fadrí de 20 anys, fill de Joan, pagès, i d'Esperança, tots difunts (abril 1641).

L'Espluga de Francolí

- Josep Capdevila Grau, teixidor de lli, de 36 anys, fill de Joan i Úrsula. Casat amb Elisabet Pujades, amb qui té un fill de 12 anys, Josep (abril 1641).
- Sebastià Miró, treballador, fadrí de 20 anys, fill de Pere, pagès, i de Caterina (octubre 1641).

Lilla

- Maria Tibau, de 25 anys, filla d'Antoni i Maria Anna. Casada amb Joan Cortès, treballador. Té un noi i una noia (1641). A l'assentament només consta que és de la Conca; pels cognoms n'hem deduït l'origen.

Montblanc

- Josep Joanpere, pagès-treballador, de 34 anys, fill de Damià, pagès, i de Margarida (març i desembre 1641).
- Tecla Selma, de 60 anys, filla de Joan. Vídua de Joan Queralt, pagès-treballador, sense fills (març i juny 1641).
- Caterina Figuerola, de 27 anys, filla de Joan i Joana, pagesos, difunts (maig i agost 1641).
- Joan Torrell, treballador, de 19 anys, fill de Joan, treballador, i de Magdalena (maig 1641). En un altre ingrés, la grafia del cognom de la mateixa persona és Torrent.
- Josep Torroella, de 7 anys, fill de Josep, blanquer, i d'Àngela (novembre 1641).

Rocafort de Queralt

- Francesc Carbonell, trencador de pedra, vidu, de 38 anys, fill d'Antoni, treballador, i de Jerònima. Té un fill de 7 anys, Francesc (setembre 1641). Morí el 2 d'octubre del mateix any.

Santa Coloma de Queralt

- Magí Esteve, calceter, de 18 anys, fill de Pau (gener 1641). Marxa el 13 de maig del mateix any.
- Paula Tous, fadrina de 25 anys, filla de Magí i Coloma (agost 1641).
- Miquel Fonoll, escrivent de notari, fadrí de 55 anys, fill de Miquel, mercader, i de Margarida (setembre 1641).

- Magí Santacana, de 12 anys, fill de Francesc, pagès, i de Magdalena (octubre 1641). Anava descalç.

BAIX Penedès

Albinyana

- Victòria Verdaguer, de 28 anys, filla de Gervasi i Elionor. Vídua de Francesc Biberó, barber, de qui té quatre fills (agost 1641).

L'Arboç

- Antoni Rossell, hortolà, de 22 anys, fill de Joan. Casat amb Maria Nogués (gener 1641).
- Ramon Roig, prevere i beneficiat, de 30 anys. Era nat a Banyeres del Penedès i residia a l'Arboç (gener 1641).
- Felip Grau, de 12 anys (març 1641).
- Anna, de 70 anys, procedent de la Casa de Misericòrdia. Casada amb Lluís Vila, manobre (maig 1641).
- Magdalena Figueres, de 15 anys, filla de Pau i Magdalena, procedent de la Casa de Misericòrdia (juny i desembre 1641).
- Caterina Romeu, de 50 anys, filla de Bartomeu i Àngela. Vídua de Pere Calabuig, treballador. Deixa un fill (febrer i juliol 1641).

Avinyonet del Penedès

- Francesc Peralt, de 27 anys, fill de Francesc i Jerònima (gener 1641). Morí el 12 de febrer de 1643.

La Bisbal del Penedès

- Violant Alenyà, de 30 anys, filla de Montserrat i Magdalena. Casada amb Rafael Aguer, cinter. Sense fills (abril 1641).
- Magdalena Plors, de 15 anys, filla de Pau, procedent de la Casa de Misericòrdia (juny 1641).

Llorenç del Penedès

- Pau Mas, treballador, fadrí, de 30 anys (octubre 1641). Morí el dia 21 del mateix mes i any.

El Vendrell

- Maria Guàrdia, de 24 anys, filla de Pau i Caterina. Muller de Bernat Sabater, mariner. Sense fills (febrer 1641). Morí el 23 d'abril del mateix any.

- Pere Ventosa (es), teixidor de lli, de 18 anys, fill de Bernat i Maria Anna (març 1641).
- Ramon Barrera, de 14 anys, fill de Ramon, pagès, i d'Esperança (març 1641). Morí el dia 29 del mateix mes i any.
- Tecla Belius, de 40 anys, casada amb Pere Plomeres (o Pomeres), treballador (abril 1641).

PRIORAT

Cabacés

- Jaume Arbolí, pagès, fadrí de 25 anys, fill de Montserrat i Caterina (abril 1641). Morí el 26 de juny del mateix any.

Capçanes

- Anna Pujades, de 50 anys, nascuda a Barcelona i casada amb Francesc Ferrer, bastaix, de Capçanes (bastaix de capçana?) (maig 1641).

Cornudella de Montsant

- Jerònima Morell, de 16 anys, filla d'un doctor i d'Arcàngela (març 1641).

Falset

- Francesc Montaner, manyà, fadrí de 20 anys, fill de Francesc, paraire, i de Jerònima (setembre 1641).

Gratallops

- Joan Pla, pagès, de 33 anys, fill de Joan i Caterina. Té tres fills (abril 1641).

Poboleda

- Pere-Joan Borràs, de 20 anys, fill de Pere, pagès, i d'Àngela (gener 1641).

FONT: Biblioteca de Catalunya, Fons de l'Hospital de la Santa Creu, registre de malalts ingressats 1641-1642, sign. 68.

NOTA: l'ordre és cronològic (per mesos). Quan consten els llocs de naixement i residència alhora, i difereixen, hem prioritzat el segon a l'hora de presentar les estadístiques.